

KURS 6 · ØKT 2

Falsk stemme, falsk video

9. trinn

40 av 60 min

Uten KI

Mål for økta: elevene kan forklare hva en deepfake er, nevne tegn på svindel med falsk stemme eller video, og finne spor utenfor selve bildet eller lyden når de skal vurdere om noe er ekte.

Kort fortalt: elevene lærer at stemmer og ansikter kan lages med KI, så godt at øret og øyet ikke holder. Så får gruppene fire situasjoner med oppdiktete personer, for eksempel en talemelding fra «mamma» som trenger penger. De leter etter spor utenfor innholdet: hvem som sendte, hvor det kom fra, når, og om andre har omtalt det. Elevene skal gå ut av timen med en enkel regel: stopp, og sjekk på en annen kanal du vet er ekte.

Før timen

rundt 15 min

- Skriv ut casekortene, ett sett per gruppe på tre: [casekort.pdf](#). Side 1 er kort 1 til 4, side 2 er kort 5 til 8. Halvparten av gruppene får side 1, resten side 2. Klipp ut kortene.
- Skriv ut sporarket, ett per gruppe: [sporark.pdf](#).
- Elevene trenger KI-loggen sin ([ki-logg.pdf](#) hvis noen trenger nytt ark).
- Les «Det du trenger å vite» under, og fasiten i fasiten for kurset (egen PDF på øktsiden).
- Les gjennom skolens rutine for hva du gjør hvis en elev forteller at falske bilder av hen er delt.
- Åpne presentasjonen: [okt-2.html](#). Trykk N for å se lærernotatene under lysbildet. PDF-en er reserve hvis nettleseren ikke virker.

Alle personer, skoler og kontoer på kortene er oppdiktet. Elevene skal ikke fortelle om egne eller andres erfaringer med svindel eller falske bilder i plenum.

Det du trenger å vite

Deepfake er bilde, lyd eller video som er laget eller endret med KI, som ligner ekte personer, steder eller hendelser, og som kan se ekte ut. Slik definerer EUs KI-forordning det. Store norske leksikon bruker en lignende definisjon.

Hva det brukes til: politiets trusselvurdering for 2026 nevner bruk av KI til å manipulere personer som utsettes for svindel eller seksuelle overgrep. Politiet skrev i mai 2026 at kvaliteten blir bedre, at det blir stadig vanskeligere å skille ekte fra kunstig innhold, og at KI er en økende trussel i direktørsvindel, der svindlere utgir seg for å være sjefen.

Øret og øyet holder ikke. Det amerikanske politiet FBI skrev i mai 2025 at en klonet stemme kan høres nesten helt lik ut som den ekte. En studie fra Microsoft (2025) med over 12 000 deltakere fant at folk gjenkjente KI-bilder bare litt bedre enn ved å gjette.

Se etter spor utenfor innholdet:

- **Avsender:** kjent nummer eller konto, eller ny og ukjent?
- **Kilde:** hvor kommer det fra? Offisiell kanal eller en tilfeldig konto?
- **Dato og tid:** passer tidspunktet?
- **Andre omtaler:** har redaksjoner eller den det gjelder, sagt noe?

Svindel har ofte samme mønster: hastverk, penger eller koder, hemmelighold og en ny kanal. FBI anbefaler å legge på og ringe tilbake på et nummer du vet er riktig, og å avtale et kodeord i familien.

Fasit for kortene:

Kort	Vurdering	Viktigste spor
1 Talemelding fra mamma	Trolig falsk	Ukjent nummer, penger, hastverk, «ikke ring»
2 Rektor i klassechatten	Kan ikke avgjøre ennå, trolig falsk	Ukjent konto, ingenting i skolens kanaler
3 Skjerm bilde av en nyhet	Trolig falsk	Ingen lenke, ingen medier har saken
4 Ny låt fra en artist	Laget med KI, og merket	Står i beskrivelsen, artisten har ikke lagt den ut

Kort	Vurdering	Viktigste spor
5 Elg i skolegården	Trolig ekte	Offisiell konto, lokalavis med fotograf og dato
6 Videosamtale fra sjefen	Trolig falsk	Ukjent konto, stort beløp, hemmelighold, sjefen på ferie
7 Bestevennen trenger en kode	Falsk	Ny konto, ber om innloggingskode
8 Politiker før valget	Kan ikke avgjøre ennå, trolig falsk	Ny konto, partiet avviser, ingen redaksjoner

Godta andre vurderinger når elevene begrunner med spor. Kort 4 og 5 er med for å vise at ikke alt er svindel.

Hvis en elev tar opp falske bilder av seg selv: ta det på alvor, snakk med eleven etter timen og følg skolens rutine. Slettmeg.no gir gratis råd om å få fjernet falske profiler og forfalskede nakenbilder.

Slik går timen

Del	Lysbilde	Tid
Start: hva tror du?	1 og 2	3 til 5 min
Fakta: deepfake, svindel, spor	3 til 6	6 til 10 min
Praktisk: casekort	7	14 til 18 min
Diskusjon	8	6 til 10 min
KI-logg	9	3 til 5 min

Lysbilde 10 er kilder, og trenger ikke vises i timen.

Start: hva tror du?

3 til 5 min **KJERNE**

Lysbilde 1 og 2. Ble KI-loggen fra økt 1 flyttet, gjør elevene den nå.

Ellers deler du ut en lapp til hver elev. **Si:** «Hvis du får en talemelding der det høres ut som noen du kjenner, hvordan kan du vite at det virkelig er dem? Skriv det på lappen.» Lappen legges i konvolutten.

1. Fakta og info

6 til 10 min **KJERNE**

Lysbilde 3. Si: «En deepfake er bilde, lyd eller video som er laget eller endret med KI, og som ser ut eller høres ut som noe ekte. Det kan være et ansikt, en stemme eller en hendelse som aldri skjedde.»

Lysbilde 4. Si: «Politiet skriver at KI brukes til svindel, for eksempel når noen later som de er sjefen eller et familiemedlem og ber om penger. Det brukes også til å lage falske bilder som krenker folk. Hvis det skjer deg eller noen du kjenner, si fra til en voksen du stoler på.»

Lysbilde 5. Si: «En klonet stemme kan høres nesten helt lik ut som den ekte. Og i en stor studie gjenkjente folk KI-bilder bare litt bedre enn ved å gjette. Derfor kan vi ikke stole på øret og øyet alene.»

Lysbilde 6. Si: «Se heller etter spor utenfor selve bildet eller lyden. Hvem sendte det? Hvor kom det fra? Når? Har andre sagt noe om det? Og husk regelen: stopp, og sjekk på en annen kanal du vet er ekte.»

2. Praktisk

14 til 18 min **KJERNE**

Lysbilde 7. Grupper på tre. Del ut fire casekort og sporarket. Halvparten av gruppene får kort 1 til 4, resten kort 5 til 8.

Si: «Personene og kontoene er oppdiktet. Dere kan ikke se eller høre selve videoen eller lyden. Det er poenget. For hvert kort skriver dere hvilke spor dere finner utenfor innholdet, om dere tror det er ekte, falskt eller ikke kan avgjøres ennå, og hva dere ville gjort.»

Trinn 1: les og finn spor (8 til 10 min). Gruppen tar ett kort om gangen og fyller ut sporarket.

Trinn 2: hva gjør du? (4 til 5 min). Si: «Velg det kortet dere synes var vanskeligst. Skriv nøyaktig hva dere ville gjort, steg for steg.»

Trinn 3: finn mønsteret (2 til 3 min). Si: «Se på kortene dere mener er svindel. Hva har de felles?» (Hastverk, penger eller koder, hemmelighold, ny kanal.)

Se etter, og spør:

- Grupper som prøver å avgjøre ut fra hvor ekte det høres ut. Spør: «Hva vet dere om avsenderen?»
- Grupper som setter falsk på alt. Spør: «Hva skiller kort 5 fra kort 2?» (Offisiell konto og en lokalavis med fotograf.)
- Grupper som svarer «ring tilbake» på kort 1. Spør: «Til hvilket nummer?» (Det du har lagret, ikke det meldingen kom fra.)

3. Diskusjon

6 til 10 min

Lysbilde 8. Still ett spørsmål om gangen. La elevene tenke alene i et halvt minutt, snakke med den som sitter ved siden av i ett minutt, og si det til hele klassen etterpå.

- **Kjernespørsmål:** «Hva gjør du hvis du ikke kan avgjøre om noe er ekte?» (Ikke del. Sjekk på en annen kanal. Vent på at noen som kan vite det, sier noe.)
- **Utdyping:** «Hvilke spor var mest nyttige?» (Ofte avsenderen og om andre har omtalt saken.)
- **Utdyping:** «Kort 4 er laget med KI. Er den falsk?» (Den er merket, så den lurar ingen. Fra august 2026 krever EU at deepfakes merkes.)
- **Utdyping:** «Hvorfor velger svindlere hastverk og hemmelighold?» (Da rekker du ikke å sjekke, og ingen andre kan advare deg.)

4. Skrivning og refleksjon

3 til 5 min

KAN FLYTTES

Lysbilde 9. Elevene ser på lappen fra starten. Så skriver de i KI-loggen:

- Dagens spørsmål: «Hva gjør jeg hvis jeg ikke kan avgjøre om noe er ekte?»
- «Nå tenker jeg ...»
- «Jeg lurar på ...»

Har dere dårlig tid, flytter du denne delen til starten av økt 3.

Misforståelser å følge med på

- At man kan høre eller se om noe er en deepfake. Ofte kan man ikke.
- At bare voksne og kjente personer blir utsatt. Alle med stemme eller bilde på nett kan bli det.
- At alt laget med KI er svindel. Merket KI-innhold kan være helt greit.
- At det å sjekke betyr å spørre den samme kontoen om den er ekte.

Tilpasning

- **Kort tid:** hver gruppe tar to kort. Hopp over trinn 3, og vis mønsteret på tavla.
- **Mer tid:** gruppene bytter kort med en gruppe som hadde det andre settet. Eller de lager et kodeord-opplegg for en familie: hvordan avtaler man det, og når brukes det?

Kilder og kreditering

- Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2024/1689 (KI-forordningen), art. 3 nr. 60 (definisjon av deepfake) og art. 50 nr. 4 (plikt til å opplyse om deepfakes).
- Store norske leksikon, «deepfake» (Rikke Peters, sist oppdatert 18. mars 2025).
- Politiet, «Politiets trusselvurdering 2026» (februar 2026), og nyhetsbrev fra næringslivskontakten i Nordland politidistrikt (mai 2026).

- FBI, IC3, «Senior US Officials Impersonated in Malicious Messaging Campaign» (15. mai 2025).
- Roca m.fl., «How good are humans at detecting AI-generated images? Learnings from an experiment» (Microsoft AI for Good Lab, mai 2025, arXiv 2507.18640).
- Slettmeg.no (NorSIS), lest 15. oktober 2026.
- Casekortene er oppdiktet.